

УДК 94 (477.74) «1921»

КАРАЛЬНА ПОЛІТИКА КОМУНІСТИЧНОЇ ВЛАДИ В ОДЕСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ НА ПОЧАТКУ 1921 р.: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Олександр Шишко

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
Україна, 65000, м. Одеса, вул. Дворянська, 2
e-mail: shyshko2011@ukr.net
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9933-8794>

У статті розглядаються передумови та наслідки каральної політики комуністичної влади в Одеській губернії на початку 1921 р. Причинами такої політики було невиконання плану продрозкладки та загальне невдоволення селян аграрною політикою цієї влади. Значне погіршення продовольчого забезпечення робітничого класу спровокувало поширення у його середовищі антикомуністичних настроїв. З метою подолання продовольчої кризи владою було організовано нову кампанію з вилучення збіжжя у селян. Передбачаючи спротив селянства, владою одночасно було вжито заходи для боротьби з політичним бандитизмом. Наслідком такої каральної політики стали чисельні жертви, частина імен яких стала відомою завдяки протоколам засідання колегії ОГНК.

Ключові слова: каральна політика, комуністична влада, продрозкладка, продовольча криза, ОГНК, губревтрибунал

Одними з найбільш трагічних років в історії Української революції 1917-1921 рр. були 1920 та 1921 роки, зокрема, й на теренах Одеської губернії. Протягом 1920 р. більшовицька влада намагалася в Україні здійснити швидкими темпами комуністичні перетворення, які у радянській Росії тривали з 1918 р. Ці перетворення викликали активний і пасивний спротив всіх верств населення, зокрема, й робітничого класу й, особливо, селянства. У відповідь каральні органи комуністичної влади розв'язали жорстокий політичний терор. Так, колегія Одеської губернської надзвичайної комісії (ОГНК) на своїх засіданнях протягом 1920 р. прийняла рішення про розстріл 1551 особи з конфіскацією майна. Серед цих осіб була значна частка тих, хто чинив відвертий спротив владі або був для неї потенційним ворогом.

На початку 1921 р. комуністична влада опинилася у глибокій політичній та економічній кризі, що стало свідченням утопічності плану перебудови суспільства на комуністичних засадах. Вже у другій половині 1921 р. В. Ленін безліч разів повторював тезу про те, що «ми потерпіли поразку на економічному фронті». Але на початку цього року, коли тільки розпочався процес усвідомлення цієї поразки та пошук виходу з цієї ситуації, події розвивалися за інерцією ще попереднього року. Це стосувалося й каральної політики комуністичної влади, перед якою стояло завдання завершити виконання плану продрозкладки за 1920 р. та ліквідувати політичний бандитизм,

який, своєю чергою, був породжений не тільки небажанням селян безоплатно віддавати своє збіжжя, а й аграрною складовою комуністичних перетворень з їх запровадженням колективних форм обробітку землі та перетворення України на одну «державну комуну». Протоколи засідань колегії ОГНК дають можливість встановити прізвища й імена жертв боротьби з політичним бандитизмом, тому ця публікація має не тільки наукове, а й практичне значення, адже повертаються із забуття імена тих українських громадян, які виступили, зокрема і зі зброєю у руках, проти ненависної їм більшовицької влади.

Каральна політика комуністичної влади в Одеській губернії на початку 1921 р. залишається малодослідженою темою, лише В. Савченко та І. Шкляєв у своїх працях висвітлили окремі аспекти катастрофічних наслідків продовольчої політики влади й окремі фрагменти діяльності ОГНК цього періоду [11; 13].

Тому метою цього дослідження є визначення передумов і наслідків проведення каральної політики комуністичної влади в особі спочатку губернського ревкому, а згодом виконкому ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів, яка безпосередньо втілювалася у життя ОГНК, виїзними сесіями губернського ревтрибуналу та регулярними військовими частинами.

Станом на 10 січня 1921 р. в Одеській губернії з плану у 21 507 199 пуд. збіжжя відповідно до закону «Про хлібну розкладку» від 24 серпня 1920 р. у селян було вилучено

8 116 543 пуд. збіжжя, або 37% [2]. Причому такий результат було досягнуто завдяки залученню військової сили, зокрема, 51-ї Московської стрілецької дивізії та 63-ї Московської бригади військ внутрішньої охорони (ВОХР), задіяння каральних заходів, таких як взяття заручників, роботі виїзних сесій губернського революційного трибуналу, діяльності повітових надзвичайних комісій та інших чисельних каральних органів: «трійок», «п'ятірок» тощо. Без використання всього цього арсеналу процент виконання продрозкладки був би ще набагато меншим.

Про брутальні методи проведення продрозкладки в Одеській губернії доповідав президії Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету (ВУЦВК) інструктор ВУЦВК Д. Приходько, який проводив інспекцію у губернії з 22 січня до 15 лютого 1921 р. Зокрема, він навів декілька прикладів, коли під час проведення кампанії походу на куркуля селяни розстрілювались без толку та без розбору як заручники й «як куркулі». Зокрема, у Вознесенському повіті трьома загонами під командою Лойтера, Урсулова та Горського було розстріляно 78 селян. У Миколаївській волості загін Степанова розстріляв як заручників 5 осіб, з яких два виявились середняками. У Балтському повіті, в якому план розкладки було виконано лише на 9%, селян розстрілювали цілими десятками як прийшли фронтіві військові частини, так і тиллові, зокрема 63-тя Московська бригада ВОХРу. Крім масових розстрілів гнітюче враження на селян справляло спалення господарських споруд, особливо хлівів. Відповідно Д. Приходько зробив висновок, що «саме ці спалення, брутальна поведінка «відповідальних працівників» і розстріли вибили ґрунт у радянської влади та призвели до ще більшого посилення «бандитизму» [14, арк. 108].

Отже, перед комуністичною владою в особі губревкому у січні 1921 р. постало нелегке завдання: виконати на 100%, відповідно до наказу центральної влади Москви та Харкова, план розкладки за 1920 р. до 15 лютого та «ліквідувати бандитизм», тобто здолати збройний опір селянства примусовому вилученню у нього збіжжя. Причому ставилося завдання покінчити з бандитизмом до початку проведення весняних польових робіт.

На початку 1921 р. влада зіткнулася ще з однією прикрою для себе проблемою. У зв'язку з різким погіршенням продовольчого постачання у містах Одеської губернії, й у першу чергу в Одесі, почав ширитися рух серед робіт-

ників проти комуністичної партії. Незадоволення робітників викликали регулярні перебої у видачі пайкового хліба, їх дратувала одноманітна їжа у громадських їдальнях за повної відсутності жирів. До всього, однією з причин незадоволення робітників, які отримували пайку, було значне додавання ячменю під час випічки хлібу, який сильно погіршував його якість. «Продовольча катастрофа», за значенням самої влади, призвела до того, що значний відсоток одеського пролетаріату почав підтримувати гасла вільної торгівлі та підвищення тарифів за оплату праці. Ці гасла почали відкрито звучати на робітничих зборах, які почали відбуватись на підприємствах, в організації яких брали участь меншовики й есери, які «ожили» після арештів у грудні 1920 р. Але найбільш прикрий для влади був той факт, що робітники прагнули повернення до принципів ринкових відносин, вони не сприймали ті положення «програми партії», в яких мова йшла про розподіл товарів і послуг. Натомість у січні та лютому комуністи ще стояли на своєму, знову і знову повторюючи гасло: «Не вільна торгівля, а соціалізм, не вільний ринок, а суворий облік і розподіл» [6]. Для практичного втілення цього гасла у життя Одеський губревком 5-го лютого оприлюднив свій наказ «Про заборону приватної торгівлі» [5].

Антикомуністичні настрої у робітничому середовищі не тільки ламали ідеологічну схему, згідно якої комуністична партія виступала авангардом пролетаріату, не тільки слугували запереченням положення про утвердження диктатури пролетаріату, а й позбавляли владу можливості й надалі залучати робітників до участі у продовольчих загонах. Ще у серпні 1920 р., коли було проголошено похід на куркуля та проведено мобілізацію робітників для проведення продрозкладки, дві тисячі робітників із запланованих 5-ти тисяч, навіть під загрозою суворого покарання, відмовились від участі у продовольчих загонах. Ті з робітників, які погодились взяти участь у роботі продзагонів, «з кожним місяцем все більше втрачали інтерес до продовольчої роботи, а на кінець 1920 р. ці загони взагалі стали малочисельними, хирлявими та остаточно втратили вплив на хід заготівлі продовольства» [1].

Всі заклики партійних функціонерів про те, що робітникам, які «на власній шкірі відчувають всю важкість продовольчої кризи, яка все більше загострюється», треба готуватися до нового натиску на продовольчому фронті, до нового походу на куркуля, не справляли на них

значного враження [3]. Робітники вже у цей час чудово розуміли, що «викачування у безсердечного куркуля» збіжжя призводить до опору та чисельних жертв з обох сторін протиборства. Отже, досвід 1920 р. та зростання невдоволення робітниками політикою комуністичної партії унеможливило їх активне залучення до виконання плану продрозкладки. Але й розв'язати терор стосовно робітників влада не могла собі дозволити, вона лише обмежилась наказом президії Одеського губвиконкому, відповідно до якого проведення будь-яких зборів на заводах, фабриках і підприємствах без дозволу губернської ради профспілок не допускалось.

Зовсім інше було ставлення влади до селянства, зокрема, до заможної його частини. Гостра продовольча криза, коли за потреби на день 9 тис. пуд. борошна для забезпечення хлібом робітників до пекарень надходило від 1,5 тис. до 3 тис. пуд. борошна, змушувала владу організувати «новий натиск на куркуля», зокрема, у Тираспольському та Первомайському повітах [2]. До всього, на початку березня 1921 р. влада Одеси отримала вказівку направляти до Москви 40 вагонів збіжжя у зв'язку з тим, що до міст Центральної Росії перестало надходити збіжжя з Сибіру, що ще більше загострило там перманентну продовольчу кризу [7]. До речі, однією з причин нестачі продовольства у містах Одеської губернії було виконання «позагубернських нарядів», коли за період з 1 вересня до 31 грудня 1920 р. «до голодних північних губерній» було відправлено 4,2 млн. пуд. збіжжя, а за 20 днів 1921 р. за такими нарядами було відправлено 1,5 млн. пуд., з них 30% до Донбасу [4]. Протягом всього «голодного» 1921 р. кремлівське керівництво весь час вимагало від своїх підлеглих в Україні відправляти до Росії все більше і більше вагонів зі збіжжям. Відповідно місцеве партійне керівництво змушене було виконувати ці накази, відправляючи на село продовольчі загоны, використовуючи для цього регулярні військові формування та каральні органи.

Нова мобілізація на продовольчий фронт розпочалась 28 січня, коли до продзагонів було залучено 30% членів одеської організації компартії та 200 членів профспілок [4]. Одночасно до повітів направлялись виїзні сесії губревтрибуналу, які разом з повітовими «п'ятірками» були покликані боротися з «куркульським засиллям» [1]. Втративши підтримку робітництва, влада особливу надію почала покладати на комітети незаможних селян, які мали безпосередньо на місцях сприяти «вика-

чуванню» збіжжя у заможних селян [2].

Нарешті, ще одним інструментом вилучення у селян збіжжя були «червоноармійські частини, в яких мала бути посилена політична робота у сенсі популяризації продроботи» [1]. Отже, на початку 1921 р. на регулярне військо було покладено невластиві йому функції вилучення збіжжя у селян і боротьби з бандитизмом. Жодну з цих функцій воно не могло ефективно виконувати, тому наприкінці січня розпочався процес переведення боротьби з бандитизмом з підпорядкування органів військового командування до РНК УСРР та місцевих органів влади, організацій і відомств, щоб активізувати їх діяльність у цій боротьбі.

Урядова постанова від 29 січня 1921 р. «Про заходи боротьби з бандитизмом», задекларувавши цю боротьбу політикою державної ваги, ставила завданням поєднати у цьому процесі зусилля КНС та міліції. Для реалізації цього завдання всі озброєнні загоны КНС у волостях і селах планувалося віддати під управління міліції, а організовані із незаможних селян полки, батальйони й ескадрони включити до складу територіальних полків Всеобучу з оперативною підлеглистю відповідним начальникам тилу [10, с. 34-35]. Таким чином, на допомогу регулярним військовим підрозділам мали прийти озброєнні загоны незаможних селян, які під керівництвом і за участі міліції й мали опинитися на вістрі боротьби з бандитизмом.

1 лютого 1921 р. РНК УСРР затвердив ще одну постанову «Про боротьбу з бандитизмом», в якій розвиток цього явища було пов'язано з відсутністю «необхідної впертості з боку місцевих радянських та партійних органів» [9, с. 39]. У постанові знову акцентувалася увага на тому, що боротьба з бандитизмом на місцях велася тільки військовими засобами, які призводили до знищення живої активної сили, але не усували корінних причин існування бандитизму. Проблема полягала ще й у тому, що залучення регулярного війська дуже часто не давало потрібного ефекту, траплялися випадки, коли «окремі військові частини демонстрували повне нерозуміння характеру цієї боротьби» [9, с. 40]. Відповідно постанова покладала на губернські наради обов'язок стежити за тим, щоб військові частини, які були задіяні у сфері боротьби з бандитизмом, були добре проінструктовані, суворо керувались у своїй роботі інструкцією РНК УСРР та ЦК КП(б)У від 8 грудня 1920 р.

Ця постанова ще раз закликала до «зміцнення й підвищення якості сільської та волос-

ної міліції», від стану якої значною мірою мав залежати успіх у боротьбі з бандитизмом місцевого значення, за умови наявності достатньої кількості війська. Що стосується КНС, то у постанові йшла мова про їх обов'язкову участь у роззброєнні куркульських елементів села.

Отже, на початок лютого 1921 р. центральною владою України було прийнято нормативні акти, які покликані були врегулювати питання форм і засобів боротьби з бандитизмом. До таких засобів належали регулярні військові частини, підрозділи міліції та загони КНС, які всі разом мали забезпечити «ліквідацію бандитизму до початку посівної кампанії».

Якими були результати боротьби з бандитизмом засвідчили, зокрема, засідання колегії ОГНК. У січні 1921 р. відбулось три засідання колегії, за результатами яких було прийнято рішення про розстріл 62-х осіб, серед яких було 15 осіб, які були обвинувачені «у бандитизмі». Отже, 19 січня колегія ОГНК у складі М. Дейча, Л. Заковського, А. Кельмансона, Кравченка, П. Снегова прийняла рішення про розстріл Івана Казимирського (21 рік) «за участь у банді Заболотного», Нульяна Обуховського (26 років) «як учасника банд Кошового та Дерев'яги», Якіма Підвального (39 років) та Івана Мойсина (34 роки) «як активних учасників повстання у 1920 р.», Іллю Дуракова (23 роки) «за участь у банді 1919 р.», Назарія Соколока (23 роки) «за організацію банд», Пантелеймона Нагорного (23 роки), Мойсея Боюрського (25 років) та Петра Малагу (20 років) «за бандитизм», Григорія Ткачука (22 роки), Івана Прокопенка (20 років), Володимира Золотаря (20 років), Семена Швеця (20 років), Миколу та Анатолія Зелинських (20 та 25 років) «за участь у повстанні». Крім цього, трьох осіб було ув'язнено до концтабору на термін від 3-х до 5-ти років [8, арк. 55-65].

У лютому також відбулось три засідання колегії ОГНК. На засіданні 1-го лютого було прийнято рішення про розстріл 20-ти осіб, 5-ть з яких за політичний бандитизм. Отже, Івана Тодорова (57 років) було розстріляно у ніч на 3 лютого за обвинуваченням «у контрреволюції, яка виразилась у повстанні, в агітації проти радянської влади, а також за невиконання продрозкладки». Його сина, Григорія Тодорова (29 років) та Йосипа Шука (32 роки) було страчено «за участь у повстанні та розстрілах». Очевидно, тут мова йшла про розстріли полонених червоноармійців та інших учасників боротьби «з бандитизмом», що також було звичним явищем у цьому жорстокому протиборстві за хліб. Івана Сосевича (22 ро-

ки) було розстріляно «за участь у банді Заболотного та дезертирстві». У цьому протистоянні не було пощади нікому, тому БERTУ Бауман (25 років) було розстріляно у ніч на 8 лютого «за видачу комуністів, які були вбиті петлюрівцями» [8, арк. 66-72].

Згідно рішення колегії від 4-го лютого Леоніда Філіпського (25 років) було розстріляно у ніч на 6-те лютого «як злісного бандита, який свідомо брав участь у банді Заболотного». Савву Чернієнка (35 років) було страчено «як злісного дезертира та відвертого контрреволюціонера», Євстафія Кодаша та Павла Терлецького «за бандитизм» [8, арк. 73-77]. У засіданні колегії ОГНК від 21 лютого 1921 р. крім М. Дейча, Л. Заковського, Кравченка, Горіна, П. Снегова взяли участь від губревкому А. Кельмансон і від Робітничо-селянської інспекції Серафимов. На цьому засіданні, зокрема, було прийнято рішення про розстріл, який було виконано у ніч на 23 лютого, Федора Лікаря (32 роки), Івана Ткачука (20 років), Каленика Приблуди (26 років), Гната Крутого (33 роки) «як ватажків та організаторів повстання в Ананівському повіті», а Мойсея Бойченка (26 років) «як активного противника радвлади і провокатора» [8, арк. 80-85].

На початку березня 5-й Всеукраїнський з'їзд Рад прийняв чергову постанову «Про амністію», перший пункт якої звільняв від відповідальності «винних у бандитизмі, якщо вони добровільно з'являться у розпорядження місцевих властей не пізніше 15 квітня, здадуть всю зброю наявну у них і дадуть зобов'язання не брати участі у збройних виступах проти Радянської влади» [12, с. 115].

Але 3-го березня колегія ОГНК ще, вірогідно, не знала про прийняту постанову про амністію, тому що на її засіданні знову було прийняте рішення про розстріл 4-х осіб, які обвинувачувались у «бандитизмі політичного толку». Якщо протягом 1920 р. колегія ОГНК регулярно оприлюднювала списки розстріляних нею осіб і повідомляла про підстави їх обвинувачення, то у 1921 р. вона це робила вже вибірково. Отже, 12 березня газета «Вісти/Известия» надрукувала повідомлення від колегії ОГНК за назвою «Викорінення бандитизму» у рубриці «Боротьба з контрреволюцією та бандитизмом», яке містило більш розлогу інформацію про результати засідання цього карального органу.

Так, у протоколі засідання колегії ОГНК було записано, що Дем'яна Войтенка (25 років) та Олексія Антонова (32 роки) було розстріляно у ніч на 8-е березня, першого як «бандита і

рецидивіста», а другого «за видачу фальшивих документів» [8, арк. 90зв.]. Газетне повідомлення вже містило більше деталей цієї справи. Отже, Д. Войтенко був колишнім офіцером, він ще у 1919 р. вступив на службу до отамана Семена Заболотного, який за вірну службу незабаром призначив його начальником штабу свого загону. У червні 1920 р. Д. Войтенко був затриманий агентами ОГНК і поміщений під варту у Балтській в'язниці. С. Заболотний, дізнавшись про це, здійснив набіг на Балту, під час якого Д. Войтенко був звільнений. Після цього він взяв під свою команду сотню звільнених арештантів і разом з ними брав участь у відбитті наступу червоного війська на Балту. У подальшому на чолі цієї сотні він робив набіги на села Одеської губернії. Але через деякий час він був арештований вдруге, причому виявив бажання допомогти радянській владі у ловлі інших бандитів. Та це «каяття» вилилося у те, що він організував напад на Балтський секретний підвідділ, під час якого був знову схоплений. Про О. Антонова було сказано, що він, обіймаючи посаду у продовольчому комітеті флоту, допомагав Войтенку тим, що давав йому фальшиві відрядження, завдяки яким той мав безперешкодний зв'язок з іншими бандитами».

Так само Данила Варченка (20 років) було розстріляно за те, що, згідно протоколу, він був обвинувачений у «злісному бандитизмі та шпигунстві на користь Заболотного» [8, арк. 86зв.], а у газетному звіті, що він «служив у розвідці Заболотного». Пахом Швець (18 років) був позбавлений життя «за бандитизм» [8, арк. 87зв.], який полягав у тому, що брав участь у набігах Заболотного і Кошового у Первомайському та сусідніх повітах, а також вербував селян до повстанських загонів. Крім цього, він під час набігу на с. Тридуби розстріляв за наказом Кошового 2-х червоноармійців, причому зробив це добровільно, бо той пообіцяв йому їх речі.

Протягом 2-х своїх засідань, які відбулись 10-го та 21 березня, колегія ОГНК справи про політичний бандитизм не розглядала, а от 26-го березня почала частково виконувати поставу про амністію. Так, Дора Іванова (20 років) була умовно розстріляна за те, що переховувала Махновця та видала йому фальшиві документи, та будучи секретарем КНС і вчителькою вела агітацію серед селян. Григорія Флорина (42 роки), як організатора повстанського загону у 1919 р. та за приховування від обліку 300 пуд. збіжжя, було ув'язнено до концтабору на 3 роки, але звільнено завдяки амністії [8,

арк. 99зв.]. Омельку Зайцеву (22 роки) розстріл за бандитизм було замінено ув'язненням до концтабору на 5 років з позбавленням волі та примусовими роботами [8, арк. 101зв.]. Омельку Раздольнянському (26 років) розстріл за участь у банді Казакова у 1919 р. було замінено ув'язненням до концтабору на 5 років з позбавленням волі. Обидва Омелька проживали у Первомайському повіті. Євтуха Вороницького (19 років) розстріл за участь у банді Кошового було замінено ув'язненням до концтабору на 5 років, а Омелька Денисюка (19 років) було ув'язнено до концтабору на 5 років за амністією, але без рішення про розстріл [8, арк. 102]. Олександра Заставнюка (34 роки) за службу у петлюрівців і зберігання вогнепальної зброї за амністією було ув'язнено до концтабору на 5 років з примусовими роботами [8, арк. 102зв.]. Натомість Василь Могилинецький (19 років) був розстріляний у ніч на 2 квітня у Первомайську місцевою НК «як бандит, який брав участь у повстаннях у 1920 р., та не висловив бажання каяття» [8, арк. 101зв.]. Отже, амністія не просто пом'якшувала покарання, вона передбачала акт покаяння, що було різновидом морального терору проти учасників повстанського руху.

Отже, протягом січня-березня 1921 р. колегія ОГНК прийняла рішення про розстріл 60-ти осіб, з них 34 особи поплавилися життям за те, що були обвинувачені у політичному бандитизмі, тобто брали участь у збройній боротьбі та в інших акціях проти радянської, а вірніше, комуністичної влади. Таким був найбільш трагічний наслідок каральної політики влади.

Подібні рішення приймали й виїзні сесії губревтрибуналу. Так, у Балтському повіті згідно рішення трибуналу було розстріляно сім жителів с. Концеба, серед яких були М. Антонеський, Я. Запорожець, за те, що «брали участь у банді Заболотного, неодноразово надавали відомості бандитам, які діяли проти Радянської влади, про розташування підрозділів Червоної армії». Шість селян с. Ольшанка були розстріляні за те, що «брали участь в організації повстання у селах Саботимівка, Полоцьке, Ольшанка, били комуністів і тероризували жителів, дзвонами скликали селян до збройного повстання проти Радянської влади, а також влаштовували нічні наради з бандитами та зберігали зброю» [1].

Аналізуючи результат виконання плану продрозкладки, який станом на початок 1921 р., як вже зазначалося, сягав 37%, один з партійних функціонерів В. Триліський зробив висновок про те, що цей показник слід вважа-

ти «найкращим мірилом революційності тієї чи іншої місцевості, підготовленості радянського апарату, енергії та впливу партії, ставлення селян до Радянської влади». Іншими словами, він завуальовано давав зрозуміти, що влада могла розраховувати на підтримку не більше третини селянства України. Але при цьому він оминув той факт, що такий результат виконання продрозкладки було досягнуто завдяки залученню військової сили та каральних органів, без чого цей показник був би набагато меншим.

Таким чином, станом на початок 1921 р. комуністична влада мала мінімальну підтримку селянства Одеської губернії, яке не сприймало аграрну політику цієї влади у будь-яких вимірах. Не зумівши забезпечити робітничий клас продовольством, влада так само стрімко втрачала і його підтримку. За таких обставин їй не залишалось нічого іншого як продовжувати свою каральну політику, використовуючи ту ж саму військову силу та каральні органи, збільшуючи при цьому кількість жертв жорстокого протистояння з власним народом, частина прізвищ та імен яких стала відомою завдяки протоколам засідання колегії ОГНК.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Вісти Одеського Губернського Революційного Комітету і Губернського та загальноміського комітету КП(б)У.

1921. 16 січня.

2. Вісти Одеського Губернського Революційного Комітету і Губернського та загальноміського комітету КП(б)У. 1921. 22 січня.

3. Вісти Одеського Губернського Революційного Комітету і Губернського та загальноміського комітету КП(б)У. 1921. 27 січня.

4. Вісти Одеського Губернського Революційного Комітету і Губернського та загальноміського комітету КП(б)У. 1921. 28 січня.

5. Вісти Одеського Губернського Революційного Комітету і Губернського та загальноміського комітету КП(б)У. 1921. 5 лютого.

6. Вісти Одеського Губернського Революційного Комітету і Губернського та загальноміського комітету КП(б)У. 1921. 15 лютого.

7. Вісти Одеського Губернського Революційного Комітету і Губернського та загальноміського комітету КП(б)У. 1921. 4 березня.

8. Галузевий державний архів Служби безпеки України. Ф.6. Оп.3. Спр.284. 421 арк.

9. «Про боротьбу з бандитизмом» (постанова) // Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. 30 січня – 15 лютого 1921 року. Ч. 2. С. 39-40.

10. «Про заходи для боротьби з бандитизмом» (постанова) // Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду України. 30 січня – 15 лютого 1921 року. Ч. 2. С. 34-36.

11. Савченко В.А. Неофициальная Одесса эпохи нэпа (март 1921 – сентябрь 1929). Москва: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2012. 287 с.

12. Съезды Советов Советских Социалистических Республик. Сборник документов. 1917-1922 гг. Т. II. Москва: Государственное издательство юридической литературы, 1960. 615 с.

13. Шкляев И.Н. История Одесской ГУБЧК. 1917-1922 гг.: Монография. Одесса: Студия «Негоциант», 2002. 104 с.

14. Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф.1. Оп.20. Спр.617. 133 арк.

Shyshko Oleksandr

The Punitive Policy of Communist Authorities in Odesa Province at the Beginning of 1921: Causes and Effects

The paper examines the preconditions and consequences of the punitive policy of the communist authorities in Odesa province in early 1921. The reasons for such a policy were the failure to fulfil the surplus appropriation system plan for 1920 and, in general, the dissatisfaction of the peasants with the agrarian policy of that power. A significant change for the worse in the food security of the working class provoked the proliferation of anti-communist mood in its environment and demands for the resumption of free trade and tariffs on wages.

The food crisis was provoked not only by a significant non-fulfillment of the surplus food appropriation system (prodrozkladka) plan, but also by large amounts of grain removal outside the province, in particular, to Russia, which since 1918 was in a state of permanent hunger. In order to overcome the food crisis in the towns of Odesa province, as well as in Moscow and Petrograd, local authorities started a new campaign for the forced seizure of grain from the peasants in accordance with instructions of the central authorities of Kharkiv and Moscow. Foreseeing the resistance of the peasantry, the authorities simultaneously took measures to struggle with political banditry. Already traditionally, along with food-requisition detachments, with mobilized members of the CP(b)U and trade unions, the provincial revolutionary tribunals were sent to the counties. Due to the fact that the authorities lost the support of the working class, the task of grain seizure from peasants was entrusted to regular military units, which were also called to «fight against banditry», that is, with the armed resistance of the peasantry. For this purpose, among the soldiers of Red Army, a corresponding political work was carried out. As the result of such a punitive policy of communist authorities, there were numerous victims, some names of which became known thanks to the records of the meeting of the OPEC (Odesa Province Extraordinary Commission) Board and newspaper reports on the decisions of the assizes of the province military tribunal. During January-March 1921, the OPEC Board at its meetings decided to shoot down 60 people, of which 34 people gave their lives for accusing of political banditry, that is, they participated in the armed struggle and in other actions against Soviet, or rather communist authorities. That was the most tragic results of the punitive policy of the authorities.

Keywords: *punitive policy, surplus food appropriation system, food crisis, OPEC, provincial revolutionary tribunal*